

УДК 037.011.33(477)-057.30

ГІРЕНКО С. П.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник декана з навчально-методичної роботи факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-4871-5481>

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ З КОНФЛІКТОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

В тезах розглянуто деякі професійно-педагогічні аспекти конфліктологічної підготовки працівників поліції на етапі професійного навчання в закладах вищої освіти МВС.

Визначені питання організації самостійної підготовки курсантів закладів вищої освіти Міністерства внутрішніх справ до занять з дисциплін конфліктологічного спрямування. Окреслені особливості їх викладання та методи навчання в процесі фахової підготовки майбутніх поліцейських.

Ключові слова: самостійна робота, конфлікт, конфліктологічна культура, методи навчання, освіта, поліція.

Карантинні реалії сьогодення суттєво, а іноді – надзвичайно, впливають на ефективність функціонування освітньої системи в державі. Швидка відмова від організації

класичних форм навчання в закладах середньої та вищої освіти в умовах протиепідемічних обмежень призвела до актуалізації дистанційних освітніх програм та методів.

Завдання закладів вищої освіти в цей час – не допустити погіршення якості освіти при переході на нові тимчасові стандарти навчання. Саме тому, важливим, на наш погляд, постає питання актуалізації ролі та змісту ефективної самостійної навчальної діяльності здобувачів освіти в умовах припинення класичних аудиторних форм – лекцій, семінарських та практичних занять тощо.

В тезах розглянуті деякі педагогічні аспекти організації самостійної підготовки курсантів закладів вищої освіти Міністерства внутрішніх справ до занять з дисциплін конфліктологічного спрямування. Особливостями їх викладання є інтерактивний характер викладання матеріалу, наявність певної психоемоційної атмосфери для кращого сприйняття та розуміння учнями конфліктних явищ, насиченість практичних занять тренінговими вправами, контекстними діловими іграми, застосування здобувачами методів активного впливу на опонента та контр впливу деструктивній взаємодії тощо.

Наукові дослідження проблеми конфліктів в правоохоронній діяльності (Ю. Аленін, В. Андросюк, О. Баєв, О. Бандурка, В. Бачинін, А. Буданов, І. Ващенко, В. Великий, Л. Гуртієва, В. Друзь, О. Звонко, О. Кришевич[3], Л. Лобойко, В. Медведєв, В. Назаров, М. Панов, М. Погорецький, І. Пономарьов, Л. Філонов та ін.), педагогічних складових професійної освіти працівників Національної поліції доводить необхідність модернізації на сучасному етапі професійної психологічної підготовки майбутніх правоохоронців в бік застосування в освітньому процесі системно нових взаємопов'язаних педагогічних прийомів та технік, актуалізації мотиваційних чинників професійного навчання та розвитку поліцейських з метою формування результативних складових їх конфліктологічної культури.

Метою самостійної конфліктологічної підготовки курсантів ЗВО МВС є відпрацювання власних особистісних резервів конфліктологічної саморегуляції, конфліктостійкості, аналіз методів вирішення професійних протиріч і конфліктів, навичок конструктивного спілкування в складних ситуаціях міжособистісної взаємодії, формування психологічної готовності до застосування варіативних стратегій та тактик в типових конфліктах, формування конфліктологічних знань відповідно до тематики та спрямованості навчальної дисципліни.

Досвід викладання конфліктологічних дисциплін у Харківському національному університеті внутрішніх справ свідчить про те, що важливою складовою успішного опанування курсу є оволодіння майбутніми поліцейськими саме практичними навичками розв'язання конфліктних ситуацій і протиріч, їх детальному аналізу, точній діагностиці їх причин та джерел, а також формування у курсантів ефективних підходів до досягнення протилежними сторонами (опонентами) конструктивного діалогу. Цей факт дає можливість визначити провідні складові, що забезпечують достатньо високий рівень конфліктологічної компетентності курсанта ЗВО, а саме: комунікативна, операційно-інтерактивна, операційно-вольова; емотивно-вольова; мотиваційна.

Основними вимогами до самостійної роботи курсантів є наявність у останніх:

- високого рівня мотивації навчання та прагнень до професійного та особистого зростання;
- усвідомлення очікуваного результату та змісту завдання;
- використання результатів передових науково-теоретичних досліджень, власного досвіду перебування в конфліктних життєвих ситуаціях, обізнаність питаннями керування психологічними процесами в групі, підтримки високої готовності до локалізації конфлікту, зменшення його деструктивних наслідків;
- самодіяльності та творчості в підході до виконання завдань;
- вміння робити обґрунтовані висновки, аналізувати успіхи та помилки;
- фіксація та прийняття найбільш ефективних (успішних для себе) методів, прийомів, способів й форм розв'язання чи попередження протиріч;
- визначення складних компонентів для подальшого використання та відпрацювання шляхом участі у групових дискусіях, тренінгових вправах, контекстних ігрових проблемних ситуаціях.

Ефективне вивчення конфліктологічних знань, напрацювання відповідних вмінь та навичок курсанта чи студента просто неможливе без широкого використання різноманітних методів - *наочних (спостереження, ілюстрація, демонстрація, перегляд навчальних відеоматеріалів), словесних (ігрові діалогові вправи, комунікативні тренінги, аудіо тренінги) та практичних (виконання письмових завдань, когнітивно-поведінкові та емотивні тренінги, творчі роботи тощо)*. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання та орієнтовані на джерела отримання знань учнями.

До методів самостійної роботи слід також віднести психодіагностичні. Вони передбачають відпрацювання психологічних методик, спрямованих на вивчення та вимір особистісних параметрів конфліктної сфери особистості.

Серед них успішно використовуються наступні:

- методика «Визначення рівня конфліктостійкості особистості». Тестування та обробка результатів. Аналіз шкал методики та інтерпретація результатів;
- методика «Конструктивна поведінка особистості в конфлікті». Тестування та обробка результатів. Аналіз шкал методики та інтерпретація результатів;
- методика «Конфліктність та агресивність особистості». Тестування та обробка результатів. Аналіз шкал методики та інтерпретація результатів;
- методика «Рациональна поведінка особистості в конфлікті». Тестування та обробка результатів. Аналіз шкал методики та інтерпретація результатів.

Суттєвим, з точки зору ефективності, є результати самостійного опрацювання курсантами та слухачами психотерапевтичних методів подолання негативного впливу конфліктних та агресивних станів особистості. Програми навчальних дисциплін «Конфліктологічна культура працівника ВНЗ», «Конфліктологія» включають близько 10 навчальних годин для самопідготовки та вивчення низки психотерапевтичних питань: раціональна емотивна терапія (А. Елліс); визначення деструктивних емоцій в конфлікті; диференціація аутентичних та неаутентичних емоцій; самоаналіз успішності конфліктних дій під впливом різних груп емоцій; контр вплив агресивним формам комунікації та ін.

В процесі застосування аудіо тренінгу курсанти самостійно відпрацьовують групи психологічних методів подолання роздратованості та управління агресією: «Вам важливо», «Ширма», «Контрольоване мовчання», «Радощі на негатив», «Візуалізація», «Психологічна пауза», «Комплімент». В подальшому, на практичних заняттях учасники розподіляються на групи та під управлінням викладача виконують 2 етапи - застосування комунікативних технік у спілкуванні з агресивним співрозмовником [1] та навчальні вправи «Стійкість до конфліктогенів», «Самоконтроль в конфлікті».

Значна частина методів навчання може бути використана під час самостійної роботи здобувачами вищої освіти. Так, наочні методи розглядаються нами як найбільш значущі в процесі самостійної роботи курсанта. Вони, крім власної цінності, можуть застосовуватись учнями як прийоми реалізації вимог інших методів, наприклад спрямованих на розвиток компонентів особистої конфліктологічної культури – комунікативних, перцептивних, емотивних та вольових.

Демонстрація – це метод навчання, який передбачає показ явищ і процесів у натурі, динаміці. Конфліктні дії особистості – це цілком яскраве демонстративне явище (за виключенням латентних форм та стадій протікання протиріччя). Вивчення тем «Стратегії та тактики конфліктної поведінки», «Динаміка конфлікту», «Причини та джерела конфлікту», «Конфліктологічна компетентність особистості», «Розв'язання конфлікту»[4] та багато інших передбачають

Ілюстрація – метод навчання, за якого конфліктні процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлина, малюнки, схеми, графіки та ін.). Досить ефективним, на наш погляд, засобом розуміння особистістю генезису та природи протиріч виступають малюнкові зображення конфлікту, які символізують не тільки опонентів, а й розкривають психосемантичне ставлення особистості до найбільш актуалізованих проблем в її житті (позитив – деструкція, засіб - перешкода, норма - стрес, страх – азарт та ін.).

Демонстрація та ілюстрація, як наочні методи навчання базуються на активному сприйнятті інформації *суб'єктами навчального процесу*. Систематизований освітній вплив актуалізує навчальну мотивацію учня, психічна активність якого стимулює перцептивну процеси, зосередження уваги, когнітивно-пізнавальну активність, спрямовані на пізнання нового, цікавого, потрібного. *Тому, логічним є, що спостереження як метод навчання передбачає сприймання ознак, предметів, явищ, процесів, які свідчать про наявність /відсутність конфліктних відносин, переживань у опонента(тів) з подальшим прогнозуванням подій без втручання у їх перебіг*. Засобами конфліктологічного спостереження переважно виступають: кінематографічні сюжети, художні фільми, події, які висвітлюються на інтернет-сторінках, соціальних мережах, теленовинах, у друкованих джерелах (книги, газети, журнали тощо), побутові життєві ситуації, свідком яких ми стаємо та ін.

Для того, щоб за результатами самопідготовки діяльність здобувачів вищої освіти на практичних заняттях була більш активною і плідною, викладачу доцільно підготувати інструктивно-методичні матеріали, та ознайомити учнів з прикладами роботи з ними до початку самостійної підготовки («знайомство з алгоритмом») Це підвищить рівень вмотивованості учнів за рахунок більш чіткого усвідомлення подальших дій в умовах групової комунікації.

Доцільно, на наш погляд, зупинитись на питанні форм самоконтролю і самооцінки, які виступають складовими процесу навчання та активно сприяють успішному виконанню навчальних дій на різних етапах. В педагогіці розрізняють наступні види самоконтролю: «підсумковий, поопераційний, прогнозуючий (перспективний, випереджаючий).

Самооцінка виступає як оцінка учнем міри засвоєння конкретного змісту — може бути глобальною (загальна) або диференційованою (стосуватися окремих етапів, ланок), адекватною (наближеною до об'єктивних параметрів) або неадекватною (завищеною, заниженою) порівняно з реальними навчальними можливостями здобувача освіти» [2].

Підсумовуючи вищезазначене, слід підкреслити, що характерними ознаками самостійної навчальної діяльності курсантів виступають:

- варіативність використовуваних джерел в ході опанування навчальних тем;
- гнучкість у виборі зручного часу, місця для засвоєння навчального матеріалу;
- наявність більш комфортніших порівняно з аудиторією емоційно-психологічних умов для самовираження, вибору інтенсивності навчання;
- творчість та мультिवаріативність у виборі методів та засобів виконання завдань.

Поєднання сучасних раціональних та інноваційних психолого-педагогічних технік опрацювання навчального матеріалу в конструктивній системі взаємодії «викладач – здобувач освіти» формує, на наш погляд, мотиваційно-цільову платформу для охоплення учнями більш ширшого розмаїття конфліктних явищ та феноменів, стимулює процес самостійного пошуку на актуальні питання конфліктної взаємодії у професійному середовищі.

Список бібліографічних посилань

1. Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль. СПб. : Прайм-Еврознак, 2001. 512 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., допов. Київ : Академвидав, 2007. 616 с.
3. Кришевич О. В. Психологічні аспекти розв'язання конфліктів у слідчій діяльності МВС України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06. Київ, 2002. 19 с.
4. Светлов В. А. Конфликт: модели, решения, менеджмент. СПб. : Питер, 2005. 540 с.

Отримано 04.05.2020

